

Jaarverslag

Stichting Bocas Sanas

Holanda Maimón

2017

Inhoudsopgave:

1	GEGEVENS EN CONTACT	2
2	DOELSTELLING	2
3	BELEIDSPLAN.....	2
3.1	STRATEGIE.....	2
3.2	BELEIDSVISIE.....	3
3.3	HET FIT –FOR-SCHOOL SYSTEEM: BASIS VOOR HET WERK VAN BOCAS SANAS	3
4	RESULTATEN BEHAALD IN 2017	4
5	ACTIVITEITEN IN 2017	5
6	SAMENSTELLING BESTUUR.....	7
7	FINANCIËN:	8
	BALANS	8
7.1	KAPITAAL.....	9
7.2	WINST- EN VERLIESREKENING	9
7.3	KOSTENVERDELING	10
7.4	COMMENTAAR.....	10
8	DANKWOORD	11

1 GEGEVENS EN CONTACT

Naam: Bocas Sanas Holanda Maimón (kort: Bocas Sanas)

RSIN: 821256701

Oprichtingsdatum: 18 september 2009

Adres secretariaat: Snakkepôle 8 8658LM Greonterp

Telefoon: 0515-579538, 06-49969848

Email: m.c.doorman@gmail.com, info@bocas-sanas.com

2 DOELSTELLING

De doelstelling van Bocas Sanas is het bevorderen van de mondgezondheid van de jeugd in het Noorden van de Dominicaanse Republiek, met name in de arme rurale gebieden van het district Maimón, in de provincie Puerto Plata, door preventie en curatieve zorg.

Gebitsproblemen hebben een grotere invloed op de algemene gezondheid dan in het algemeen wordt gedacht. De Wereld Gezondheidsorganisatie WHO stelt dat gebitsproblemen in ontwikkelingslanden zorgen voor meer ziekteverzuim dan malaria, bloedarmoede, en tuberculose samen. Gebitsproblemen hebben daardoor een grote negatieve invloed op het welzijn van de bevolking, op scholing en de economie.

In de meeste ontwikkelingslanden is de capaciteit van de tandheelkundige gezondheidszorg beperkt, in het bijzonder op het platteland. Veel mensen hebben weinig of geen toegang tot een adequate gezondheidszorg, en nog minder tot tandheelkundige zorg en preventie. De stichting “Bocas Sanas Holanda-Maimón” wil zich inzetten om daar iets aan te veranderen: “Bocas Sanas” is Spaans voor “Gezonde monden”.

3 BELEIDSPLAN

3.1 Strategie

De stichting streeft het bereiken van het doel van een betere mondgezondheid van kinderen op het Dominicaanse platteland op de volgende manieren na:

- 1) De inzet van Nederlandse en Dominicaanse tandheelkundige vrijwilligers voor het geven van preventieve en curatieve zorg in het werkgebied van de Stichting
- 2) Het verduurzamen van de gegeven hulp door het op scholen opzetten van mondhygiëne systemen gebaseerd op schoolpoetsen: kinderen poetsen in speciaal daarvoor gemaakte poetsinstallaties één maal per dag hun tanden op school, volgens het Fit for School systeem (hieronder volgt een meer gedetailleerde uitleg)
- 3) Het werven van fondsen en materialen, waarmee de preventieve en curatieve zorg uitgevoerd kan worden
- 4) Het bekend maken van de activiteiten van de stichting, met het doel verdere financiële, logistieke en overige steun te verkrijgen

- 5) Samenwerking met gelijkgestemde organisaties in Nederland, de Dominicaanse Republiek, en internationaal, voor het opdoen en uitwisselen van kennis en ervaring met als doel een zo optimaal mogelijke werkwijze te ontwikkelen
- 6) Samenwerking met Dominicaanse overheidsinstanties, bedrijven en lokale organisaties, om zoveel mogelijk draagvlak te ontwikkelen

3.2 Beleidsvisie

Het voornaamste doel van Bocas Sanas is preventieve zorg: het bevorderen van een goede mondverzorging. Daar ligt een grote behoefte, omdat er in de DR relatief weinig aandacht aan wordt besteed en vooral, weinig expertise over aanwezig is. Dit betekent ook dat we het prima vinden als teams van Nederlandse tandheelkundigen naar de DR komen om eenmalig curatieve zorg te verlenen, maar het is niet de grootste prioriteit. In principe kan Bocas Sanas, mits adequaat vertegenwoordigd in de DR, ook Dominicaanse collega's benaderen die dan op een zondag honderden patiënten behandelen. Bocas Sanas is echter opgericht vanuit de overtuiging dat juist preventie bevorderd moet worden. Doel is vooral voorkomen van mondziekten, preventie door middel van educatie; mensen bewust maken, en goede mondverzorging faciliteren, vooral bij kinderen, door verschaffing van materiaal en voorzieningen, met name poetsinstallaties.

Voorlichtingsmateriaal: we willen het systeem van dagelijks poetsen op school, volgens de door de WHO aangeraden en bevorderde Fit for School methode met poetsinstallaties, bevorderen, zowel richting rurale bevolking (kinderen, ouders, onderwijzers) als richting autoriteiten. Doel is om op de lange duur het Fit for School programma als nationaal beleid op alle lagere scholen in te laten voeren, met als tussenstappen de provincie Puerto Plata, in het noorden van de Dom. Republiek, en als eerste stap, de districten Maimón en Sosua. Adoptie van het Fit for School systeem door het Dominicaanse Ministerie van Gezondheid moet bevorderd worden door presentaties en het uitnodigen van functionarissen om te laten zien hoe het systeem in de praktijk werkt. Bij de bespreking met de autoriteiten zal duidelijk gemaakt worden dat de benadering wordt ondersteund door de WHO, UNICEF en UNESCO.

ART methode: Een centraal onderdeel van de werkstrategie van Bocas Sanas is het gebruik van de methode A-traumatic Restoration Treatment (ART), speciaal ontwikkeld voor gebieden zonder voorzieningen als elektriciteit.

3.3 Het Fit –for-School systeem: basis voor het werk van Bocas Sanas

In de loop der jaren is men op basis van onderzoek en praktische ervaring tot de volgende conclusies gekomen t.a.v. het bevorderen van mondgezondheid in ontwikkelingslanden:

- 1) Curatieve zorg door buitenstaanders is vergelijkbaar met “noodhulp” of humanitaire hulp: verhelpt problemen van het moment, maar geeft geen blijvend resultaat.
- 2) Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat enkel voorlichting geven geen blijvend effect heeft (overzichtsartikelen en evaluaties in onder meer Marokko)
- 3) De meest zinvolle en effectieve manier om blijvend resultaat te boeken, en ook de meest efficiënte manier, is het opzetten van een poetsysteem op lagere scholen. Het systeem heeft drie componenten: a) dagelijks poetsen met fluoride tandpasta, b) dagelijks handen wassen met zeep en c) twee maal per jaar een albandazole tablet tegen worminfecties. Met hoog rendement wordt bedoeld het voorkomen van ziekten die veroorzaakt worden door een gebrek aan hygiëne tegen lage kosten. Gebrek aan hygiëne veroorzaakt tandbederf en parodontale ziekten, luchtweginfecties en diarree en daarmee samenhangende problemen als pijn, ondervoeding en ziekteverzuim.

Het bovenstaande is uitgewerkt in het ‘Fit for School’ programma, <http://www.fitforschool.international/>, dat onder meer is opgezet in een provincie in de Filipijnen, met positieve, gedocumenteerde ervaringen. Kenmerken:

- 1) Goed handen wassen is essentieel voor de hygiëne, iedere dag met zeep. Kinderen wordt geleerd “chirurgisch” te wassen, handen droog wapperen (geen handdoeken – bron van bacteriën!)
- 2) Kinderen krijgen ieder een eigen tandenborstel, één maal per jaar, die wordt bewaard op school
- 3) Tandpasta met de juiste hoeveelheid fluoride ionen wordt in het land geproduceerd en verpakt in een soort grote handzeep container, die per druk op de dispenser knop 0.3 mm pasta geeft.
- 4) Kinderen pakken iedere dag hun borstel, halen pasta op bij een ouder kind (niet de leerkracht, zodat die geen extra werk er aan heeft!), dat uit de container ieder kind een toefje tandpasta geeft
- 5) Kinderen wordt geleerd na het poetsen niet te spoelen, voor een langduriger effect van de pasta. Wel is water nodig om de borstel uit te spoelen
- 6) Ouders moeten betrokken worden bij het systeem. Ze moeten goede voorlichting krijgen over het ontbreken van mondzorg: zowel cariës als ontstekingen, pijn, eetproblemen leidend tot verzwakking en andere ziekten. Ouders kunnen helpen bij de opslag van tandenborstels, en eventueel faciliteiten voor handen wassen, watertoevoer.
- 7) Het systeem kan het best gecombineerd worden met alle kinderen twee maal per jaar ontwormingstabletten te geven. Daarbij hoort controle dat de pil is doorgeslikt. Ouders moeten goed geïnformeerd worden over het nut van ontwormen.
- 8) Lokale, regionale en centrale overheden moeten verantwoordelijk worden voor het systeem. De overheid moet de kosten dekken voor tandenborstels, pasta, waarvoor een vast onderdeel van het jaarlijks budget gereserveerd moet worden. Dit is goed gelukt in de Filipijnen (maar: multinationale leveranciers, het succes gezien hebbende, wilden wel tijdelijk gratis leveren, hetgeen het systeem dreigt te verstoren: als sponsoren zich terugtrekken is er geen geld meer).

De Fit for School methode wordt bevorderd door de Wereld Gezondheid Organisatie, vooral omdat ze tegen lage kosten belangrijk kan bijdragen aan een betere mond- en algemene gezondheid van kinderen. In Nepal en de Filipijnen, waar men dit plan voor het eerst introduceerde, is er sindsdien een duidelijke afname van cariës, schoolverzuim nam erdoor af, en de body mass index van de kinderen nam toe (zie voor meer informatie www.fitforschool.international/)

4 RESULTATEN BEHAALD IN 2017

- In 2017 werden er tijdens de dental reis 202 patiënten behandeld. We hebben 128 vullingen gemaakt d.m.v. de ART methode. Het merendeel van deze vullingen is met de hand gemengd maar zo nu en dan hadden we stroom en konden we gebruik maken van de schudmachine voor het aanmaken van de glasionomeercement. Er zijn 14 extractie gedaan in het melkgebit en 8 permanente elementen zijn geëxtraheerd. Vier kiezen zijn geseald met glasionomeer, acht kinderen wilden niet in de behandelstoel en in totaal zijn er 27 kinderen verwezen naar de kliniek.

- Op niet alle scholen was ten alle tijde genoeg tandpasta. Een toekomstige activiteit van Bocas Sanas zal daarom zijn om enerzijds de autoriteiten – het Ministerie van Onderwijs er toe te brengen scholen budget te geven voor pasta en borstels, en anderzijds, via de scholen (o.a. ouderraad) ouders te stimuleren om in te springen als dat nodig is. Met andere woorden: er moet gezorgd worden dat pasta en borstels blijvend beschikbaar zijn, evenals zeep.
- De Bocas Sanas website is gemoderniseerd, waarbij ook het Nederlandstalige gedeelte is uitgebreid met een Engelstalig en een Spaanstalig gedeelte.
- Door regelmatig schoolbezoek voor monitoring van het gebruik van de poetsinstallaties, waarbij ook de gebitten van de kinderen gecheckt motiverende bezoeken van Bocas Sanas voorzitter Cristina werd het schoolpoetsen bevorderd.

5 ACTIVITEITEN IN 2017

Dental reis – groep 2017

In februari 2017 zijn we weer met een team afgereisd naar ons werkgebied. Het tandheelkundige team bestond dit jaar uit 4 mondhygiënisten, twee assisterende, twee tandartsen en drie tolken.

In totaal zijn drie scholen bezocht en de kinderen behandeld.

Eerst werd een verkenningsrondrit gemaakt langs Maimon, het plaatsje waar de kliniek Cepredima werd bezocht, waar wij van Bocas Sanas gebruik maken van een behandelstoel. De lokale apotheek werd bezocht en de laatste benodigde spullen ingeladen. Daarna doorgereden naar onze eerste school van de week La Colorada. Dit is een school waar al een aantal jaren gepoetst wordt en die ook al tandheelkundige voorlichting heeft gekregen maar waar de kinderen nog nooit behandeld zijn. Van te voren waren alle materialen en behandelstoelen al gebracht dus het was alleen nog nodig even alles goed klaar te zetten voor gebruik.

Deze school zit in het programma Tanda Unica van het Ministerie van Onderwijs, dat de omschakeling behelst van halve naar hele dagen school, met een warme maaltijd. De kinderen werden in groepjes uit de klas gehaald, kregen allemaal een etui met daarin een tandenborstel en tandpasta. Vervolgens kregen ze poetsles en instructie bij de poetsbak en gingen daarna bij de tandarts. In een lokaal stonden drie behandelstoelen opgesteld waarop twee tandartsen en een mondhygiënist behandelingen konden uitvoeren. In een hoek van de kamer was een tafel met gasstel geplaatst en twee snelkookpannen voor de sterilisatie.

In totaal zijn er 113 kinderen behandeld waarvan er 15 een verwijzing naar de kliniek hebben gekregen. Zij kregen allen een brief mee naar huis met daarin uitleg over de mogelijkheid om maandags, eventueel met de ouders op school te komen, om dan met ons busje naar de kliniek te worden gebracht voor behandeling.

De tweede school was in San Marco Arriba. Dit is een kleine school met 46 kinderen. Vier jaar geleden heeft deze school een poetsbak gehad van Bocas Sanas en er is al herhaaldelijk instructie gegeven. De kinderen zijn nog nooit tandheelkundig behandeld. Bij aankomst bleek dat er geen water uit de kranen kwam, de wc kon niet gespoeld worden en ook in het lokaal dat dienst deed als kantine was geen water. De waterleiding bleek niet goed aangelegd te zijn. De benodigde materialen kosten omgerekend 140 euro. Omdat wij van Bocas Sanas de hygiëne vanzelfsprekend heel belangrijk vinden hebben we besloten deze kosten voor onze rekening te nemen. Op deze school hebben we alle kinderen behandeld en vier patiënten verwezen naar de kliniek.

Daarna ging we naar de derde school in Loma de la Bestia. Een armoedig schooltje hoog in de bergen. Door de vele regen van de dagen daarvoor waren de wegen slecht begaanbaar en er waren maar 10 kinderen aanwezig. Deze school heeft nog geen Tanda Unica. De kinderen komen dus of ochtends of middags op school. Het is een kleine school qua gebouw maar er komen 146 kinderen naartoe uit allerlei kleine omliggende dorpen. Het schooltje zit al langer in het Bocas Sanas project. Schoolpoetsen is hier al gewoon. Toch zien we ook hier enkele schrijnende gevallen. We hebben nog twee dagen daar gewerkt en alle kinderen behandeld en acht kinderen moeten verwijzen naar de kliniek.

Poetsinstallaties

In 2017 werden drie poetsinstallaties gerepareerd, in één geval was dat een kleinere reparatie, in de andere twee gevallen betrof het grotere reparaties. Er werd één nieuwe poetsinstallatie gebouwd door een school in Sosua, buiten het gewone werkgebied van Bocas Sanas (het district Maimón). Op initiatief van de burgemeester van Sosua werd enkele jaren al bij één school een poetsinstallatie gebouwd, de bedoeling was om dat ook bij een tweede school te doen, maar bij de tweede geselecteerde school werd dit om meerdere redenen, onder meer (ver)bouwplannen, uitgesteld. De bouw werd door het schoolbestuur zelf geregeld, met begeleiding van Cristina, en Bocas Sanas droeg € 200 bij aan de kosten.

Voor het overige werden er in 2017 geen poetsinstallaties gebouwd. Oorzaak daarvan was de nog steeds voortdurende onduidelijkheid of vertragingen in het bouwprogramma van het Ministerie van Onderwijs, waarbij scholen opnieuw gebouwd of verbouwd worden. Pas als voor een school het bouwprogramma beëindigd is kan gewerkt aan een poetsinstallatie, om geen risico te lopen dat de investering en het gedane werk door bouw of een verbouwing ongedaan wordt gemaakt. Voor 2018 is het plan om drie scholen van poetsinstallaties te voorzien.

Overige wetenswaardigheden en activiteiten

Gedurende de acht maanden van het jaar dat ze in de Dominicaanse Republiek verblijft gaat Cristina door met het controleren en instrueren van de kinderen. Regelmatig bezoekt zij de scholen om het gebruik van de poetsinstallaties en het poetsen in het algemeen te monitoren, overleg te plegen met de directie, te controleren of er nog tandenborstels en tandpasta genoeg zijn, pasta en tandenborstels te distribueren waar nodig, en vooral ook om de mensen te blijven motiveren.

April 2017 heeft Cristina in het stadhuis van Puerto Plata, van de regionale overheid een prijs gekregen voor haar bijdrage aan het welzijn van de kinderen in de provincie. Wij zijn zeer ingenomen met deze blijk van waardering.

Augustus 2017. Bestuursleden Selma Burrekers en Cristina Vasquez nemen deel aan het Word Dental Congress 2017 van de FDI World Dental Federation in Madrid. Selma verzorgt daar een posterpresentatie van het werk van Bocas Sanas, met als titel: *Bocas Sanas Holanda-Maimón – School-based Oral Health Education and Hygiene Programme*. Deze poster geeft onder andere de resultaten weer van de projecten van Bocas Sanas zoals die uitgewerkt zijn in de afstudeerscriptie van twee studenten mondhygiëne in 2015.

Begin september heeft orkaan Irma schade toegebracht aan een aantal scholen. Daken zijn afgewaaid en veel materiaal is verloren gegaan. Cristina gaat bij de scholen langs om de materialen weer aan te vullen en te helpen waar ze kan. De schoolleiding en de kinderen voelen zich gesterkt door de steun van Bocas Sanas en kunnen zo de draad weer oppakken wat mondhygiëne betreft.

In oktober geeft Cristina voorlichting op scholen samen met twee jonge vrijwilligers. Laura Lissette Suero is opgegroeid in een dorpje uit onze werkregio. Ze heeft de middelbare school doorlopen en is geslaagd met de hoogste cijfers van haar klas! Haar droom is kinderarts te worden maar daar ontbreken de middelen voor. We gaan proberen haar te helpen en zijn opzoek naar sponsors, bedrijven, organisaties die hieraan mee willen werken.

De andere vrijwilliger is Sarah Marie Pfister uit Duitsland, voor drie maanden in Puerto Plata voor een studie Spaans. Ze heeft via haar moeder, een vriendin van Cristina die in Duitsland woont, Bocas Sanas gevonden en de wens uitgesproken om vrijwillig te helpen waar ze kan.

Bocas Sanas América Latina

Stichting (Fundacion) Bocas Sanas América Latina (BSAL) is enkele jaren geleden op eigen kosten door Cristina en Frans Doorman als stichting opgericht en officieel ingeschreven in de Dominicaanse Republiek. Het is de bedoeling dat Bocas Sanas Holanda Maimón (BSHM) en Bocas Sanas América Latina als zusterorganisaties samenwerken. Het doel van beide organisaties is dat de Dominicaanse overheid het schoolpoetsprogramma overneemt en landelijk uitbreidt. Daarvoor moet er eerst interesse en erkenning van het belang van de benadering van Bocas Sanas van de Dominicaanse autoriteiten komen. Daarvoor is het belangrijk dat Bocas Sanas ook als Dominicaanse organisatie wordt gezien, en niet alleen als een Nederlandse organisaties die af en toe het land bezoekt. Bocas Sanas América Latina heeft het oorspronkelijke Nederlandstalige evaluatieverslag uit 2015 vertaald en omgewerkt tot een voorstel voor nationale implementatie van de *Fit for School* benadering van schoolpoetsen. Het is naar verschillende autoriteiten opgestuurd, maar daar is geen reactie op gekomen. BSAL gaat er in 2018 en 2019 verder opvolging aan geven.

BSAL en BSHM blijven naast elkaar bestaan. Beide met een eigen bestuur, budget en website. BSAL heeft nog geen eigen fondsen, BSHM fondsen kunnen gebruikt worden voor activiteiten in lijn met de BSHM doelen, met toestemming van / toewijzing door het BSHM bestuur.

Websites

In 2017 zijn we begonnen met de vernieuwing van de Bocas Sanas website, www.bocas-sanas.com, en het toevoegen van een Engelstalig en een Spaanstalig deel. De website is eind van het jaar on line gekomen. Er is veel vrijwillig werk aan verricht door Paula Doorman, de dochter van Cristina en Frans, en Bocas Sanas is haar dan ook enorm dankbaar voor haar inzet en werk en voor het onderhouden van de website. Ook Wilco van Dijk, de vorige beheerder van de website, wiens werk Paula dus heeft overgenomen, wordt hartelijk bedankt voor het opzetten en het bijhouden van de Bocas Sanas website de afgelopen jaren.

Er wordt ook gewerkt aan een aparte website voor Bocas Sanas América Latina. De verwachting is dat deze in 2019 on line komt.

6 SAMENSTELLING BESTUUR

Samenstelling bestuur op 31/12/2017

Voorzitster: Maria Cristina Doorman-Vasquez

Secretaris: Agatha Rypma- Huitema

Penningmeester: Selma Burrekers

Lid: Julissa Cruz Gómez

Lid: Frans Doorman

Het bestuur vergaderde één keer, in juli 2017.

7 FINANCIËN:**Balans**

	2017		2016	
ACTIVA				
Vaste active				
Tandartsstoelen, apparatuur	overige	€ 806	€ 960	€ 960
		€ 806		€ 960
Vlottende activa				
Betaling reisburo team 2016		€ -	€ -	€ -
		€ -		€ -
Kas		€ -	€ -	
Bank		€ 9,447	€ 8,519	
		€ 9,447		€ 8,519
Totaal activa		€ 10,253		€ 9,479
PASSIVA				
Kapitaal				
Eigen vermogen		€ 10,253	€ 9,017	€ 9,017
		€ 10,253		€ 9,017
Overige schulden				
		-	€ 462	
		-		-
		€ -		€ 462
Totaal passiva		€ 10,253		€ 9,479

7.1 Kapitaal

Kapitaal

Kapitaal 1-01-2017	€	9,479
Bedrijfsresultaat	€	774
Kapitaal 31-12-2017	€	<u>10,253</u>

7.2 Winst- en verliesrekening

2016

Baten

Donaties algemeen	€	5,603
Donaties reiskosten vrijwilligers groep	€	800
Rente	€	19
TOTAAL	€	<u>6,422</u>

Kosten

Kosten Nederland

Reiskosten vrijwilligers	€	-
Kosten groepsvoorbereiding	€	247
Kosten bestuur	€	166
Promotie Bocas Sanas	€	448
Overige kosten	€	-

Kosten buitenland

Transport	€	857
Kosten groep (uit € 200 bijdrage)	€	1,812
Materiaal (voorlichting en zorg)	€	1,065
Kosten poetsinstallaties	€	1,044
Promotiemateriaal	€	-
Overige kosten	€	10
TOTAAL	€	<u>5,648</u>
Resultaat	€	<u>774</u>

Noten:

- De post vrijwilligers – reiskosten bestaat uit betalingen door de vrijwilligers zelf en uitgaven van Bocas Sanas voor de kosten van vliegreis naar en verblijf in de Dominicaanse Republiek. De transportkosten ter plekke (inclusief huur van een truck met chauffeur), beroepsaansprakelijkheidsverzekering, werkshirts etc., zijn apart gerubriceerd als Kosten Groep (onder Kosten Buitenland), en zijn betaald uit een extra bijdrage van de vrijwilligers van € 200.

- 2) De inkomsten en uitgaven reiskosten vrijwilligers zouden in theorie hetzelfde moeten zijn, maar zijn dat in de praktijk soms niet omdat de kosten in verschillende jaren kunnen vallen. Zo hadden de vrijwilligers voor februari 2014 al een deel van hun reiskosten betaald in 2013. In 2017 was dit overigens niet het geval.
- 3) De € 200 die iedere vrijwilliger bijdraagt worden ruwweg als volgt besteed: ongeveer € 100 aan lokaal transport (één of twee maal daags van hotel naar werkplek en weer terug), ongeveer € 30 voor een aansprakelijkheidsverzekering (deelnemers sluiten zelf een reisverzekering af), ongeveer € 40 voor Bocas Sanas T-shirts (3-4 per persoon), en ongeveer € 30 aan overige kosten (drinkwater, snacks, kleine maaltijden, etc.). Eventueel resterend geld wordt beschouwd als een extra donatie aan Bocas Sanas waarvoor materialen gekocht worden voor behandeling of voor poetsinstallaties. Anderzijds wordt een tekort (uitgaven groep hoger dan eigen bijdrage) betaald uit de Bocas Sanas fondsen.

7.3 Kostenverdeling

Onderstaande tabel geeft een beeld van de uitgaven en verdeling kosten over de verschillende posten voor de niet aan de groepsreis gerelateerde uitgaven (dus zonder de in Nederland betaalde kosten voor vliegreis en hotel).

Kosten Nederland	Bedrag	%
Kosten groepsvoorbereiding	€ -	0
Kosten bestuur	€ 247	4
Promotie Bocas Sanas	€ 166	3
Overige kosten	€ 448	8
Kosten reis vrijwilligers	€ -	0
Kosten buitenland		
Transport	€ 857	15
Kosten groep (uit € 200 bijdrage)	€ 1,812	32
Materiaal (voorlichting en zorg)	€ 1,065	19
Kosten poetsinstallatie	€ 1,044	18
Promotiemateriaal	€ -	0
Overige kosten	€ 10	0
Totaal	€ 5,648	100

7.4 Commentaar

De grootste kostenposten in 2017 waren de kosten van de groep (32%). Zoals eerder aangegeven werd er minder geïnvesteerd in nieuwe poetsinstallaties dan in andere jaren, waardoor het totaal besteed aan de bouw van nieuwe en het onderhoud van bestaande poetsinstallaties lager uitviel (18%). Oorzaak zijn door de nog steeds voortdurende onduidelijkheid of vertragingen in het bouwprogramma van het Ministerie van Onderwijs, waarbij scholen opnieuw gebouwd of verbouwd worden. Pas als een school geheel klaar is kan gewerkt aan een poetsinstallatie, om geen risico te lopen dat de investering en het gedane werk door bouw of een verbouwing ongedaan wordt gemaakt.

Door de lagere uitgaven voor de poetsinstallaties en meer donaties ging het eigen vermogen met € 774 omhoog, van € 9.479 naar € 10.253. De verwachting is dat het eigen vermogen in 2018 omlaag gaat als eerdere donaties worden omgezet in poetsinstallaties.

Bankrekening: Stichting Bocas Sanas, ABN-AMRO Groningen NL27ABNA0557260612

8 DANKWOORD

Graag wil het bestuur van Bocas Sanas alle donateurs bedanken, alsmede alle anderen die op één of andere wijze het werk van Bocas Sanas mogelijk maken en hebben gemaakt. Daaronder natuurlijk allereerst het team dat op eigen kosten twee weken hard gewerkt heeft met een voor de kinderen van het Dominicaanse platteland. Daarnaast de tolken die in die twee weken hebben vertaald en geholpen bij de organisatie van het veldwerk, en de jonge vrijwilligsters die Cristina hebben begeleid bij het bezoeken van de scholen. Dank ook aan Colgate Dominicana, het bedrijf dat ook dit jaar weer vele duizenden sets met tandpasta en tandenborstels beschikbaar stelde en op enkele Bocas Sanas scholen presentaties gaf voor zowel kinderen als staf over mondhygiene, met poetsinstructies. Tot slot ook dank aan de Nederlandse Vereniging van Mondhygiënist en de Stichting Dental Health International voor hun betrokkenheid bij het werk van Boca Sanas.